

EI SEN HUONOMPI IHMINEN (novelli)

1 (5)

Reino makasi ojassa sininen tenttupullo vierellään. Tenttua oli pohjalla enää vähän. Se oli viimeinen, mitä oli. Kotiin, harmaaseen tylppäpäiseen päarakennukseen ei ollut pitkä, mutta kuka hänestä välitti – antoivat lojua ojassa. Niinhän oli ollut monesti, ja nytkin, viikon tai kaksi, joskus pari päivää kauemminkin. – Sehän on vain Reino, kaikki sanoivat.

Tie pölisi kesäkuumasta savesta ja hiekasta, ja kaikki ajoivat pyörillään, vanhoilla autoillaan, kovaäänisillä setoreillaan tai oudoilla, aivan uusilla fergusseillaan ohi, mistään Reinoon liittyvästä välittämättä. – Kyllä se siältä taas nousoo, jos nousoo. – Tuollaaset sais mennä täältä huut hiivattihin, joku ämmä tokaisi ohi kävellessään toiselle. Ja hänen kirjavan esiliinansa helma heilahteli ja lipatti vielä pitkään takaapäin.

– Perkele, puhukoot, sanoi Reino ja kallisti viimeisen tentunsiekaleen kurkkuunsa.

– Äh, jumalauta kun oli pahaa! hän huusi ja nukahti pian ojan pohjalle jälleen.

Savioja oli armollinen, kuiva ja lohkeillut, vettä ei yhtään, pientareilla pyöreitä alsikeapilan tuppoja, elähtäneitä voikukkia ja horsmanjääniteitä. Reinon pyöräparka oli jäänyt viimeiseen taloon, jossa hän tällä reissullaan oli kähissyt myöhään viime yöhön: Yli-Siistolan pihalla se vänkersi auringossa kuin vammautunut mustekala. Sillä tuskin enää pääsisi polkemaan, niin vänkryällään se oli, monet ojan pohjat ja kuistien pielet kuukistellut.

Voi sitä elämän autuutta, sitä ensimmäistä pitkää ja sielun syvyydestä nousevaa, ahnetta ryyppyä pari viikkoa sitten! Oli se jumalanluomaa juomaa, köyhän kansalaisen jäykistyneiden ja kipeiden jäsenien virvoittaja, aivojen putsaja ja kaikkien elämisen murheiden, uhkien ja paineiden poistaja. Näin ajatteli ojan pohjalla Reino sameasti, kun valkoinen pilvenketale lipui kevyesti hänen uurteisten, karkeapartaisten ja kuivuneiden kasvojensa yläpuolella. Miten Jumala taivaassa olikin erehtynyt ihmiselle antamaan sellaisen juoman. Eikä se ensimmäinen mitään tenttua ollut, se oli aivan kirkasta, sitä autuuden autuutta!

Mutta, tässä sitä taas oltiin, häpeässä, niin suuressa maallisessa häpeässä, ettei suurin rikollinenkaan ollut suuremmassa: lähellä harmaata kotitaloa, kaikkien pilkattavana, ojassa. Joka paikkaa kolotti ja särki, ja tenttu teki krapularyyppynä vatsan entistä kipeämmäksi. Mutta kun elämä oli aina ollut niin köyhää, eikä se muuksi muuttunut! Olihan hänkin yrittänyt. Mutta mikä oli tulos: ei vaimoa, ei perhettä, ei omia lapsia, ei taloa, ei maata eikä mettää – ei yhtään mitään. Nytkin, vain pari 50 pennin kolikkoa paskaisten ja kusisten housujen takataskussa.

Reinoa sanottiin kylillä kovaksi työmieheksi silloin, kun ei ollut ryyppäämässä. Hän teki mitä vain käskettiin: ajoi sontaa pelloille tunkioista tunkioihin, teurasti hirviä, teki töitä nahkatehtaassa – siellä parkkipuolella, kynti peltoja ensiluokkaisesti hevosen kanssa, oli metsäkämpillä metsätöissä talvella, leikkasi viikattelella vielä yötä vasten pellonpäitä ennen viljankaatoa, piti lahtisonnia sarvista - missä vain tarvittiin. Mitään työtä hän ei kaihtanut.

Joku kertoi, että kätilönäkin hän oli pari kertaa toiminut, kun lapsi tuli liian nopeasti, jottei kätilö ehtinyt ajoissa paikalle. Ja senkin työn hän suoritti loistavasti; lapset tulivat maailmaan terveinä kuin vaaleanpunaiset suippupäiset ruusunpuut. Myös siistiksi häntä sanottiin silloin, kun ei ollut ryyppyreissulla. Nämä kätilöasiatkin hoiti äärimmäisen hygieenisesti, vaihtoi ennen lapsen sattumista paitansa valkoiseen (kun yleensä talojen tyttäreiden varastoissa näitäkin oli), kääri hihat yli kyynärpäähän ja pesi käsiään saippualla moneen kertaan. Talon väkeä hän määräili tuomaan valkoisia pyyhkeitä ja pistämään sakset kiehumään veteen hellalle. Eikä hän käyttänyt niitä, ennen kuin olivat kiehuneet vähintään kymmenen minuuttia. Tästä hommasta hänet palkittiin hyvin.

Oli äiti aina ja jatkuvasti varoittanut viinan himosta, miten se vie kaiken, miehen luineen ja talot mettineen. Olihan se nähty. Samoin Reino oli varoitellut se ensimmäinen pitkäaikaisempi morsian, hyvän talon tytär, Näreniemen Terttu-Helena. – Voi kun sais vielä elää sen ajan, Reino huokasi jo kivuliaaksi käyvällä makuualustallaan. – Kyllä yrittäisin toisella lailla elää. Mutta kun ne kaverit, Tomppo, Lennu, Ape ja Killu...niiren kans mun piti lähtiä. Niistäki jo puolet on kuollu. Terttu-Helenalla on kuulemma kuusi lastaki jonkun ylistarolaasen kans. Hyvin sillä on mennä. Oli niin saatanan komia nainen, jottei sille verä kukaa vertoja ainakaa 300 km:n sätehellä.

Reino huokaisi syvään ja yritti pystyyn mutta kaatui taas saman tien selälleen. – Voi riivattua, kun ei enää ylähä pääse! Äitee! Äitee! Mitä muuta kuin piruuttaan hän rupesi vanhaa äitiään huutamaan, kun tiesi, että koti oli alle sadan metrin päässä.

Vanha kuivettuneen näköinen äiti havahtui läheisessä tuvassaan, irrotti otteensa luudasta, jolla oli putsaamassa pesän edustaa, ja kiiruhti pihalle. – Missä sää oot, poika? – Täällä taas! – Niinpä niin, siälä se taas tonkii ku sika parres, laskuojas, penkereetten molemmin puolin. Moneskohan kerta tää on. Ja taas keskellä päivää, ku kunnan ihmiset menöö kirkosta pois päin ja näköövät sen tualla. Ois eres yö.

Vanha äiti kiiruhti ojalle kiskomaan ainutta aikamiespoikaansa ylös. Koville otti, mutta lopulta Reinon koiranputkimaiset jalat tavoittelivat oikein päin maanpintaa. Kenkä oli toisesta jalasta kokonaan pudonnut, toisessa oli musta kävelykenkä, paljas nilkka näkyi luisevana ja kalmankalpeana, kengännauhat auki. Paksujen pussihousujen polvet olivat repeytyneet, niiden liian pitkiksi väsyneet kumilenksut laahasivat kantapäiden takana ja toinen henkseli roikkui virttyneenä oranssinharmaana remminä olkavarrella. Punaisenviiruisen flanellipaidan edusta paljasti pitkät mustat rintakarvat. Ne sojottivat eteenpäin takkuisina ja huvittavina, ikään kuin jollakin energialla varustettuina. Takkia ja lakkia ei ollut missään, vain tyhjä tenttupullo makasi ojassa korkitta.

– Voi taivahan isä, kun sää oot liikaan! Ja haiset niinku viikon auringos maannehet silakanperkuukset! En mää saata yhtää enempää suhun sattua! Meen lämmittämähän saunan, jos vielä jostain puunkarahkan löyrän. Sun olis pitäny niitä pajujaki teherä saunapuiksi. Pajujahan on tuola pientarehilla taas vaikka kuinka palijo, ihimeen paksujaki ne on tänä kesänä. Itte saat kyllä veren nostaa kaivosta, mää en jaksa. Kaivoki on jo melekeen tyhjä, ku on niin kuivaa. Olen tonkilla jo viikon hakenu vettä krannista, kun sua ei oo kuulunu. Mettälä kyllä kävi

toissapäivänä ja sanoo, jotta oot ny kotia päin tulos. Että mua harmittaa, ku sää et ollenkaan opi olemahan ja elämähän, kohta oot nelijänkymmenen, vanha äijä! Kasvatuslaitoksehen mun olis sun pitäny laittaa jo 25 vuotta sitte!

Reino oli vaiti ja yritti kiivaasti laittaa jalkaa oikeassa järjestyksessä toisen eteen. Äiti kiiruhti harmaan talonsa pihalle, joka kasvoi kaikkennäköistä suomalaista heinää, ratamoaa, leinikkiä ja kelloa ja jota ympäröi toiselta puolen kallelleen kössähtänyt harmaa puuvaja ja sen vieressä ojan varressa pienenpieni musta sauna. Molempien ovet letkottivat auki ja molempien ovipieltä koristivat maasta työntyvät laakeat kivet, jotka jonkin verran auttoivat sisälle pääsyä.

Äiti oli jo hakenut risuja ja käpyjä läheisestä metsästä sen verran, että sai ne palamaan. Kun tuli rätisi aukinaisessa pesässä, hän haki kalutusta metsiköstä sangolla lisää käpyjä. Joistain onkaloista hän niitä kaivoi. – Tämä on kyllä viimeinen kerta, kun sulle saunaa laitan. Oon kuule niin kyllästynyt sun elämääs, kun oon tätä vuosikymmeniä kattellu. Eikä isääkää enää ole. Hänestä sentäs oli jotain apuakin. Ja se sun siskoopuales menöö pitkin maailmaa eikä välitä meistä yhtää. Mikä mää oon sua passaamahan enää.

Reino kuunteli korvat supussa, istuen puuvajan kivellä. Sormet hervottomasti tärysten hän sytytti toiseksi viimeisen Klubin, nosti hitaasti toisen polven toisen päälle ja alkoi vetää henkosia. Oli niin kerta kaikkiaan väsynyt ja heikko olo. Olisipa suolasilakoita, mutta turha edes kysyä. Hävettikin niin, ei kehdannut äitiä edes puhuttaa. – Kaksi viikkua oot ollu karoksis? äiti puhui kovalla äänellä saunan sisältä. Pitkän hiljaisuuden jälkeen Reino vastasi: – Niinkö kauan. En olis uskonu, jotta niin kauan oon ollu. Hei äitee, oisko sulla mitää sualaasta täälä? – Ei oo mitää, paitti sualaa on salakkaris jonkin verran.

Herrajumala tätä köyhyyttä, ainaista kurjuutta, Reino ajatteli laahustaessaan tupakan jälkeen tupaan lonkollaan rähisevästä, paksusta lautaovesta. Kädet avuttomina tärysten hän ojentautui ottamaan ylähylyltä suolasalkkarin, painoi etusormensa suolaan ja nuoli. – Onhan se tämäki jotaki, hän sanoi, ja painoi märän etusormensa uudestaan valkoiseksi.

Käännyttyään liian nopeasti pois päin hän kaatui pitkin pituuttaan oksista kyhmyiselle lattialle, ei kuitenkaan lyönyt päätään kovin pahasti pöydänjalkaan, joka oli hänen mielestään täysin väärässä paikassa. Äiti oli laassut, oli siistiä, oli ehkä pessytkin lattian sadevedellä, jota hän keräsi ruosteisiin tynnyreihin joka katonnurkalta. Eipä ollut satanutkaan pitkään aikaan, ehkä oli viimeisen vetensä käyttänyt.

Kahden päivän päästä Mettälä tuli käymään, toi ruisjauhoja, hiivaa ja pläkkikannullisen maitoa. – Voi miten te isäntä ootta sitte jalo miäs. Arvasitta, jottei meillä taas mitää oo, kun tuo poika on ryypänny kaksi viikkua, äiti iloitsi, ja hänen poskensa saivat hieman punaista väriä. Reino makasi alasängyssä helmoistaan risaisten, tummanvihreiden etuverhojen takana ja vääntäytyi istumaan. – Ei tuo poika vielä

mihinkää oo päässy, niin kipiä se taas on, käy vain oksentamas vähän väliä, enkä määkää taharo saara nukutuksi, kun se kitisyttää tuota raskasta ovia.

– No joo, jospa sinä Hilima jaksasit kuitenkin teherä leipää, siitä kaikki taas paranoo. Toin sulle vähän halakojakin, jotta saat uunin kuumaksi. Kyllä tämä tästä lähtöö. Mikäs on olos, Reino?

– Eipä täs oo kummempaa. – Tuukko ittesitojalle torstaina? – Tuun kyllä. Pitääkö jostaki hakia toinen hevonen? – Ei tartte. Oon sopinu Luhtalaasen kans, jotta teherähän vähän niinku kökäs, vuorootellen. Saarahan ittesitojalla nopiammin vilijat kuhiloolle. – Joo, tuun mää, ihan niin pitkäksi aikaa, ku tarttet. – Hyvä sitte. Tiesinhän mää, jotta Reinohon voi luottaa! – Hyvä miäs se on silloin, kun viinapullot on kaukana, äiti sanoi, kun Mettälä jo veti pitkiä jalkojaan vauhdilla keskellä pihaa kotia kohti. Hänen talonsa oli kahden kilometrin päässä mäellä: keltainen korkea päärakennus, punatiilinen kivinavetta, puimalato ja liiterirakennus, alhaalla ojan reunalla punainen sauna. Jos olisi voinut mennä lähemmäs, olisi voinut nähdä tuliterän itsesitojan valkoisine kankaineen pihamaalla, kuin jonkinlaisen purjeveneen ja rukinpyörän risteytyksen, odottamassa kahta vankkaa hevosta keski-aisan molemmille puolille. Ja olisi voinut huomata kypsän, laakean ohravainion huutavan keltaisena ja kuivana elonkorjaajaa.

– Hyvä miäs tuo Mettälä... Kuule poika, kuinka moni täällä meirän kylällä ymmärtää köyhää ihmistä? Sanoppa! Eipä juuri kukaa muu ku Mettälä. Hän tiätää nimittäin, mitä se on, on ittekki tyhjistä aloottanu. Muttei oo sortunu viinahan, niinku sää. – Älä äitee viitti enää, en jaksas kuunnella. Meen töihin kohta, saarahan lihaa ja kalaa ja lisää perunoota.

Tämän sanottuaan Reino väentäytyi makuulle raskaiden verhojen taakse, ja äiti veti melkein hymyillen puisen taikinatiinunsa nurkasta vanerisen kannen alta, murensi pohjalle hiivan ja oli tyytyväinen siihen, että oli sentään säästänyt pienen ruisleivänpalasen pohjalle. Siitä tulisi taas hyvä taikinanjuuri. Hän kaatoi maidon ja vähän vettä hiivan ja kivikovan palasen päälle, lisäsi vähän jauhoja ja antoi muhia seuraavaan aamuun, jolloin hän taas lisäsi jauhoja, kuumensi haloilla uunin ja nostatti taikinan. Kun Reino oli käynyt pihalla siivoamassa koivunlehdillä kasvojaan, hän palasi tupaan ja haistoi ihanan tuoksun: uunissa paistui tuore ruisleipä! Silloin hän taputteli äitiään hellästi olkapäille, ja molemmat katsoivat tummareunaisesta ikkunasta ulos, miten kuovi käveli vähän hermostuneena läheisellä sänkipellolla. Mikään paikka ei enää ollut kipeä, kun valkoinen perhonen lensi ikkunaruudun reunalle ja kirkon iltakellojen jymeä ääni kuului kaukaa kirkolta. Molemmat tiesivät, että kun Reino taas menisi töihin, voitaisiin ostaa niin jauhoja kuin perunoitakin, ehkä myös pari Sirkku-sokeripakettia ja...kahvia.

Eräänä syysyönä, vähän Mettälän viljankorjuun jälkeen, satoi rankasti. Äidin tynnyrit valuivat aamulla vettä yli. Vesi uursi enkelinsiiven ja reunapitsin muotoisia teitä vanhaan hiekkaan. Oli sunnuntai-aamupäivä, kun pieni tyttö saapui kävellen pihalle ja koputti oveen. Kuin leveäharteisen sotilaan selkä se väistyi eteenpäin, kun äiti avasi. – Onko Reino kotona? tyttö kysyi hennolla äänellään. – On Reino kotona, äiti vastasi ja

hymyili tytölle, joka näytti pelkäävän tätä outoa, tummanharmaata pihapiiriä. – Tuu sisälle vain!

Tuo 9-vuotias tyttö astui sisään harmaaseen, köyhään huoneeseen, jossa olivat vain tummanvihreäksi maalattu pöytä, kaksi harmaata penkkiä, yli- ja alasänky, hella ja kapea ovi, kamarintapaiseen, josta näkyi pieni keinutuoli. Pöydällä lojui syötyjen kokoperunoiden kuoria, lautasella vielä pari suolasilakkaa.

Tyttö aisti suunnattoman köyhyyden, mikä oli selvä vastakohta hänen omalle kodilleen, missä oli kiiltäviä huonekaluja, kirjavia räsy- ja jopa aivinamattoja, villaryijy, vaaleat talonpoikaisverhot ja iso leivinuuni. Mutta kun hän läksi pois, hän pysähtyi pihamaalle ja poimi käteensä pari kissankelloa, katseli kaikkea ja ajatteli. Hän tunsi, että jokin kosketti. Hän oli käynyt jossain, alkukantaisessa, kuin siinä kansakoulussa kerrotussa kivikauden kodissa, melkein. Sen kodin henki, keitettyjen syysperunoiden muikean äitellä haju, kuumien, pöydälle kasattujen kuorien laimennut höyry, pesästä päässeän, seinille takertuneen vienon savun haju, pesän edustalle silvottujen pajunvarsien rusko ja kuhmuille kuluneen lattian uskomaton siisteys jäivät pysyvästi hänen mieleensä. Hän ei myöskään voinut unohtaa sitä maailman kiitollisinta ilmettä, minkä hän sai ottaa vastaan siltä vanhalta naiselta, kun hän ojensi tälle äitinsä lähettämän, aamulla leivotun ankkastukin. Se nainen ja se mies eivät olleet syöneet pullaa kuukausiin!

– Mun pitää ihan istua hetkeksi tähän kehtolavittahan, hän sanoi ja meni ankkastukki sylissään kamariin.

Tämän pieni tyttö aavisti silloin, mutta tiesi vasta paljon myöhemmin. Sillä vielä lähes 50 vuoden päästä hän muisti sen elävästi. Hän voi tuolloin haistaa kuorittujen perunoiden hajun ja nähdä ilmeen. Ja sulkiessaan silmänsä hän kuuli Reinon sanat:

–Totta maar mää tuun teille töitä tekemähän. Sano vaan isälles terveesiä.

Se mies haisi kauheasti tupakalta muttei ollut sinä sunnuntaina yhtään humalassa. Eikä ollenkaan sen huonompi ihminen.